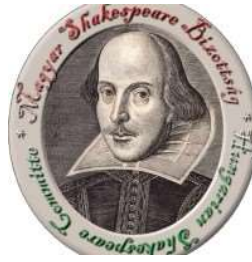

SHAKESPEARE-HÍRLEVÉL

A Magyar Shakespeare Bizottság hírlevele

Szerkeszti:
Bársony Márton

ESRA KÜLÖNSZÁM
2017. szeptember

A Magyar Shakespeare Bizottság hírlevelében a közelmúlt eseményeiről („[Krónika](#)”) és közeljövő („[Előzetes](#)”) eseményeiről tájékoztatunk, a teljesség igénye nélkül. Ha többet szeretne tudni a Magyar Shakespeare Bizottságról, keresse fel [honlapunkat](#), vagy követhet minket a [Facebookon](#) is. Ha csatlakozni szeretne, [ide kattintva](#) tagja lehet a Bizottságnak.

A segítségüket kérjük, hogy értesítsenek bennünket mindenről. Várjuk Shakespeare-rel kapcsolatos híreiket, információikat – színházi előadásokról – iskolai előadásokról – tanulmányi versenyekről – könyvekről – külföldön látottakról – műfordításról- tudományos eseményekről – doktori védésekről, stb. Kérjük, ezeket küldjék erre a címre:

marton.barsony@gmail.com

Üdvözlettel:

Magyar Shakespeare Bizottság

A Magyar Anglisztikai Társaság (HUSSE) munkabizottsága

Elnökség: Fabiny Tibor (elnök), Almási Zsolt (titkár), Nádasdy Ádám, Eszenyi Enikő, Szőnyi György Endre, Pikli Natália, Schiller Mariann

INTERJÚ

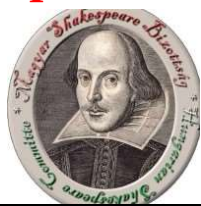
Július 27-30. – ESRA-konferencia beszámoló

Az Európai Shakespeare-kutatók Egyesületének (European Shakespeare Research Association) konferenciáját, amelyre két évente kerül sor, idén Gdanskban szervezték meg, főszervezője Jerzy Limon volt. A konferenciának a Gdanski Egyetem és a kora újkori alapokra épült Gdanski Shakespeare Színház adott otthont. A gazdag program részeként a gdanski Shakespeare Fesztivál néhány előadását is megtekintették a résztvevők, valamint beszélgetést folytathattak két híres kortárs Shakespeare-rendezővel, Luk Percevallal és Jan Klatával. A panelek és szemináriumok keretében hárman képviselték a magyar Shakespeare-kutatást: Pikli Natália, Földváry Kinga és Márkus Zoltán.

Fabiny Tibor, a Magyar Shakespeare Bizottság elnöke kérdezte őket élményeikről.

SHAKESPEARE-HÍRLEVÉL

A Magyar Shakespeare Bizottság hírlevele

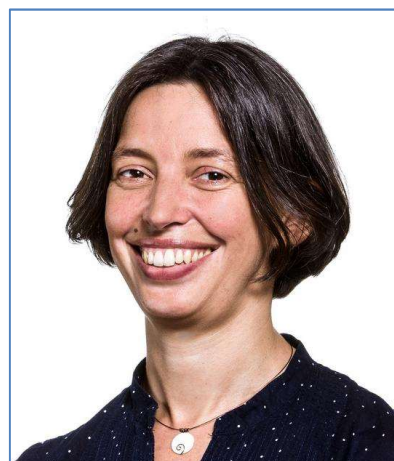

ESRA KÜLÖNSZÁM

Pikli Natália az Eötvös Loránd Tudományegyetem Anglisztika Tanszékének egyetemi adjunktusa, és időnként vendégelőadó a Színház- és Filmművészeti Egyetemen. Kutatási területe a kora újkori angol populáris kultúra és irodalom összefüggésrendszere (különösen Shakespeare és a színház világa), emellett Shakespeare-recepcióval, kortárs drámával és kortárs populáris kultúrával is foglalkozik, mely témákban több cikket, könyvfejezetet és egy monográfiát publikált itthon és külföldön, magyar és angol nyelven. A Magyar Shakespeare Bizottság elnökségi tagja, emellett időnként amatőr színtársulatokban rendez drámákat (Shakespeare, Brecht, Caryl Churchill műveiből).

Földváry Kinga doktori fokozatát 2005-ben szerezte az ELTE Reneszánsz és barokk angol irodalom doktori programján, 2003 óta a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Angol-Amerikai Intézetének oktatója. Kutatási területe elsősorban Shakespeare és az angol reneszánsz irodalma, de emellett érdekli a huszadik és huszonegyedik század angolszász irodalma, a posztkoloniális irodalom, valamint foglalkozik populáris és vizuális kultúrával, különösen a Shakespeare-drámák filmfeldolgozásaival.

Márkus Zoltán a New York államban található Vassar College-ban tanít. Tanulmányait az ELTE BTK angol-magyar szakán, a University of Birmingham Shakespeare Intézetében (M.Phil) és a New York University Összehasonlító Tanszékén (Ph.D.) végezte. Publikációi Shakespeare (főként európai és II. világháború alatti) kulturális kisajátításait, adaptációit és fordításait tárgyalják.

SHAKESPEARE-HÍRLEVÉL

A Magyar Shakespeare Bizottság hírlevele

ESRA KÜLÖNSZÁM

Fabiny Tibor: Hogy látjátok az idej ESRA-konferenciát; hogy épül ez a korábbi ESRA-konferenciák hagyományába?

Pikli Natália

Mivel nekem ez volt az első ESRA-konferenciám, erről nem tudok nyilatkozni. Mindenesetre évek óta hallottam kedves pázmányos kollégáktól, hogy mennyire klassz az ESRA-konferencia mindig, és valóban annak bizonyult. Bár aránylag nagy konferencia (hivatalosan 242, gyakorlatilag kb. 200 résztvevővel), a program olyan ügyesen van megszervezve, hogy nem érződik tömegkonferenciának, és nagyon befogadó, kedves, barátságos a légkör – a szemináriumokon és az egyéb programokon is. Engem abszolút meggyőzött arról, hogy érdemes ESRA-tagnak lenni, és európai kontextusban együtt dolgozni a Shakespeare-kutatás és általában a humántudományok kapcsán. Mindenképpen ott szeretnék lenni a következő konferenciákon is, legközelebb 2019-ben Rómában.

Földváry Kinga

Mivel ez mindössze a harmadik ESRA-konferenciám volt, nem tudok olyan történelmi távlatokba visszatekinteni, mint azok a kollégák, akik a kezdetektől fogva követték a European Shakespeare Research Association (korábban Shine – Shakespeare in Europe) tevékenységét (hozzám képest Márkus Zoltán, vagy Schandl Veronika is veterán ESRA-tagnak számít). Az én rövidtávú tapasztalataim alapján azonban a gdanski konferencia is folytatta az ESRA-hagyományokat, részben rendkívül nyitott, baráti légkörével, ahol a szakmai eszmecsere nem versengésnek tűnik, hanem valódi együttműködésről szól a különböző országok kutatói között, akiket gyakran őszinte barátságok kötnek össze. Emellett természetesen idén is elsősorban az európai Shakespeare-reprezentációval foglalkozott a konferencia legtöbb előadása, és szintén fontos az ESRA-konferenciákon, hogy nemcsak a tudományos élet képviselői, hanem a színház gyakorlati emberei, színészek, rendezők is mindig komoly szerepet kapnak a programban. Szintén különleges a konferencia szerkezete, itt ugyanis nem csupán plenáris előadások vagy hagyományos panelek hangzanak el, ahol egy-egy téma köré szerveződve két-három előadó olvassa fel friss kutatási eredményeit, hanem ezeknek a konferenciáknak a gerincét a szemináriumok adják, melyekre a közös munka már hónapokkal a konferencia előtt megkezdődik. Nem egyéni előadásokkal lehet jelentkezni, hanem a szemináriumok vezetői előre meghirdetnek egy-egy tágabb témát vagy problémakört, és ezekhez kapcsolódó témával lehet csatlakozni a csoportokhoz. Az előre megírt dolgozatokat már május végéig el kellett küldenünk (bár a konferencia csak július végén volt), ezeket a szemináriumok vezetői párokba osztották, és a párunk dolgozatát elolvastva írásban is reagáltunk arra, illetve olyan kérdéseket tettünk fel egymásnak, melyek további beszélgetésre adtak alkalmat. A konferencia előtt aztán a teljes csoport elolvasta az összes dolgozatot – mivel a mi csoportunk az egyik nagyobb létszámú szeminárium volt, ez nálunk tizenkét cikket jelentett –, és így mire személyesen találkoztunk, már ismertük egymás munkáját. A konferencián nem is hangzottak el a dolgozatok, hanem mindenki csak röviden ismertette a saját témáját, majd a párja arra

SHAKESPEARE-HÍRLEVÉL

A Magyar Shakespeare Bizottság hírlevele

ESRA KÜLÖNSZÁM

reflektált, és feltette kérdéseit, végül a csoport többi tagja, vagy ha maradt erre idő, akkor a jelenlevő közönség is bekapcsolódhatott a vitába. Ennek a szerkezetnek megvan az az előnye, hogy sokkal intenzívebb párbeszéd alakulhat ki a hasonló témában dolgozó résztvevők között.

Márkus Zoltán

A European Shakespeare Research Association így definiálja magát:

„ESRA (the European Shakespeare Research Association) encourages and supports research into Shakespeare as a cultural presence in Europe and the relationship between this presence and the construction of European culture and identity.

The Association endeavours:

- To foster research networks and projects
- To arrange conferences and other forms of academic collaboration
- To support publications and academic programmes on the subject
- To keep its members informed of developments in its field of Studies.” ([“ESRA Announcement”](#)).

A gdanski konferencia jól képviselte ezeket a nemes célkitűzéseket és kiválóan épült be a korábbi ESRA konferenciák sorába. Az 1990-es években szervezett előkészítő konferenciákon (Antwerpen, 1990; Szófia, 1993; Murcia, 1998 és 1999) még nem tudtam részt venni, de a 2001-es bázeli első konferencián már igen, ennek témája „Shakespeare in European Culture” volt, Dávidházi Péter remek plenáris előadása a konferencia emlékezetes mozzanata volt. Bázel után két évente a következő konferenciák következtek: “Shakespeare and European Politics”, Utrecht, 2003; “Shakespeare, History and Memory”, Krakó, 2005; “Shakespeare, Nation(s) and Boundaries”, Iasi, 2007; “Shakespeare and Conflict”, Pisa, 2009; “Shakespeare’s Shiprecks”, Weimar, 2011; “Shakespeare and Myth”, Montpellier, 2013 és „Shakespeare's Europe – Europe's Shakespeare(s)”, Worcester, 2015. ([Bővebben az ESRA intézmény-történetéről itt](#), ill. [az egyes konferenciák-ról itt olvashatunk.](#))

Az ideai gdanski konferencia témája “Shakespeare and European Theatrical Cultures: An Atomizing Text and Stage” volt. A 2000-es évek elején rendezett konferenciákhoz képest főleg a résztvevők számának és a programok sokszínűségének a növekedése a legnagyobb változás: a négy plenáris előadás, 11 2-3 rövidebb előadásból álló szekció, 17 szeminárium és 5 workshop mellett könyvbemutatók, beszélgetős fórumok, filmvetítések és két színházi előadás közül válogatható kb. 200 résztvevő. ([A konferencia részletes programját itt lehet elérni.](#)) A konferencia színházközpontúsága nem volt véletlen: mint ahogy megnyitó beszédében a konferencia fő szervezője, Jerzy Limon emlékeztetett rá, angol vándorszínészek már 1601-től gyakorta megfordultak Gdanskban, és rendszeresen játszottak az 1610-ben épült – vívőiskolaként is működő – színházban. Ezt a hagyományt folytatja a velencei Renato Rizzi tervei alapján [2008-ban átadott új Gdanski Shakespeare Színház](#), amely a konferencia egyik fő helyszíne volt (a Gdanski Egyetem volt a másik.)

SHAKESPEARE-HÍRLEVÉL

A Magyar Shakespeare Bizottság hírlevele

ESRA KÜLÖNSZÁM

Fabiny Tibor: Melyik előadások/témák voltak számotokra a legizgalmasabbak? Miért?

Pikli Natália

Elsősorban az a szeminárium bizonyult a legfontosabbnak számomra, melyre meghívást kaptam, hiszen itt a kollegákkal már előzőleg is intellektuális párbeszédet folytattunk, elolvastuk egymás írásait előre, majd közösen megvitattuk, értékeltük a problémákat a két részben zajló szemináriumon, miközben saját tanulmányainkat is röviden összefoglaltuk a hallgatóság kedvéért. A szeminárium szervezői, Boika Sokolova és Janice Valls-Russel kitűnő hívószót találtak, jól körülírták a szeminárium témakörét, így a különböző országokról szóló írások egységes rendbe illeszkedtek - az örmény, német, bolgár, cseh, angol-indiai, spanyol, görög, szerb, olasz és magyar kontextus mellett a japán és amerikai változatokról is képet kaptunk. A szeminárium címe a következő volt: "The strangers' case" and the "tracks" of performance, azaz a shakespeare-i előadások tengerében az idegenekre, az őket övező ellenérzések bemutatására került a hangsúly, valamint azt kérték a szervezők, hogy legalább két előadás összevetésben beszéljünk erről. Ennek köszönhetően Shylock és Othello lettek az írások fő szereplői, de természetesen más drámák is említésre kerültek. Igazán izgalmas párbeszéd alakult ki, reméljük, lesz folytatása publikációként is.

Emellett természetesen az akadémiai program rengeteg eleme volt gondolatébresztő és izgalmas, nehéz kiemelni párat a sok érdekes szeminárium és előadás közül, amiket alkalmam volt meghallgatni (hiszen sokszor párhuzamos szekciókban muszáj volt választani). Számomra pl. a digitális média szerepéről, a lokálisról szóló szemináriumok, valamint a saját szemináriumom egyfajta nemhivatalos folytatásaként értelmezhető, az európai színházi kritika helyzetéről szóló panel bizonyult a legizgalmasabbnak. De kitűnő plenáris előadásokat is hallhattunk, nekem az MIT-n oktató Diane Henderson előadása tetszett legjobban a kortárs amerikai Shakespeare-előadások közösség- és ellenállás-centrikusságáról, de Peter Holland plenárisa (amit kényszerű távollétében Judith Buchanan olvasott fel) is rengeteg inspiráló elemet tartalmazott a színház és emlékezet/felejtés témakörében.

A nem szigorúan akadémiai program keretében számomra Jan Klata előadása lett felejthetetlen: a "fenegyerek" lengyel rendező több mint másfél órát beszélt híres, provokatív Shakespeare-rendezéseiről, képekkel, videórészletekkel illusztrálva mondandóját – ellenállhatatlan vágyat keltve bennem, hogy ezeket valahogy, valamilyen formában majd egyszer megnézzem. Nemcsak a Moszkvai Művész Színházban – a Kremltől 800 méterre – rendezett anti-militarista *Macbeth*-je volt egyszerre polgárpukkasztó és gondolatébresztő (pl. a boszorkányokat orosz Sznyegurocska-, vagy *Három nővér*-sztereotípiára építette fel), hanem a Vatikánba helyezett *Lear*-je is, melyet a főszereplő hirtelen halála után "jelentésteli hiányként", Lear testi megjelenése nélkül is előadta. De erről hosszan tudnék örömködni, itt abbahagyom.

A valóban megtekintett előadások közül számomra egy Hong Kong-i társulat *Titus Andronicus*a bizonyult felejthetetlennek, mely e groteszk horror-tragédiát egyszerre jelenítette meg minimalista színpadon narratív színházként (dialógus nélkül, a szereplők csak

SHAKESPEARE-HÍRLEVÉL

A Magyar Shakespeare Bizottság hírlevele

ESRA KÜLÖNSZÁM

monológként mesélik el a történetet), és mozgásszínházként megjelenítve az érzelmi-filozófiai többletet. Shakespeare és a keleti kultúra termékeny és izgalmas kombinációja jött így létre – a 8 színész tökéletesen ura volt testének (akárcsak Jackie Chan) és hangjának, a színpadon ülő zenész által előadott, a történetet és érzelmeket tökéletesen kifejező zene (néha zaj) kíséretében meggyőző és maradandó összművészeti élményt nyújtottak.

Láthattunk egy új *Macbeth*-filmet is, Kit Monkman rendezésében, melyet Judith Buchanan, az egyik alkotó és a rendező mutatott be – ez inkább érdekes élmény volt, a digitális technika felhasználásával új térélmény nyújtására törekedett – ez sikerült is, csak egyéb okok miatt talán nem annyira koherens és meggyőző a végeredmény, de erről Kinga szakavatottabban fog nyilatkozni.

Természetesen a város maga, Gdansk is érdekes látnivalókkal szolgált – csak sajnos sokat esett az eső...

Földváry Kinga

Nagyon érdekesek voltak a plenáris előadások, Peter Holland például az emlékezet/felejtés témáról írt a tőle megszokott sziporkázóan izgalmas, de nagyon elgondolkodtató stílusban – sajnos ő személyesen nem tudott részt venni a konferencián, de Judit Buchanan felolvasásában is rendkívül élvezetes volt az előadás. Diana Henderson plenárisa részben *A velencei kalmár* 2016-os velencei gettóbeli előadása kapcsán tett fel fontos kérdéseket Shakespeare mai jelenlétéről és a Shakespeare-kutatás és -előadás feladatairól. Szintén izgalmasnak bizonyult az a rövid vitaindító fórum, amiben Ton Hoenselaars és Rui Carvalho Homem, az ESRA előző és mostani elnöke kortárs európai társadalmi problémákat, elsősorban a Brexit és a menekültválság kérdését kapcsolták az „európai Shakespeare” víziójához. Itt számomra az volt különösen érdekes, hogy bár magán a fórumon talán nem hangzott el sok világmegváltó megállapítás, de utána szinte mindenki úton-útfélen folytatta a megkezdett gondolatmeneteket, tehát egyértelműen termékenynek bizonyult a beszélgetés.

A plenárisok mellett számomra nagyon hasznosnak bizonyult az a szeminárium, amelyben én is részt vettem. Ennek címe „Shakespeare and the politics of location” volt, és hála a két vezetőnk, Francesca Rayner és Magdalena Cieslak remek szervezésének, az egyes dolgozatok ismertetése után még izgalmas beszélgetésre is volt idő, melybe a közönséget is be tudtuk vonni. A nyolc országból érkező kollégák közül volt, aki egy-egy konkrét előadást vizsgált, volt, aki valamilyen előadási hagyományt, vagy több előadást hasonlított össze, és sokféle nézőpontból vizsgáltuk, hogy például a drámai szövegekben megjelölt hely(szín) mellett az előadások fizikai helyszíne, a díszletek, a színházi tér, vagy egyéb utalások milyen hatással vannak a befogadásra, milyen lehetőségeket nyitnak a drámák újraértelmezésére. De ugyanígy sokat tanultam a Shakespeare in performance in digital media szemináriumából, vagy az európai Shakespeare-kritika hagyományairól szóló panelt hallgatva. Emellett számomra különösen nagy élmény volt a Kit Monkman által rendezett új *Macbeth*-film, melynek előkészületeiről már tavaly hallottam, de a kontinensen ez volt az első vetítése, még a hivatalos bemutató előtt. Bár a film egyértelműen nem tömegfilmnek készült, és igencsak próbára teszi nézőjét erősen klausztrofób világával, sok szempontból valóban egyedülálló alkotásnak tűnt,

SHAKESPEARE-HÍRLEVÉL

A Magyar Shakespeare Bizottság hírlevele

ESRA KÜLÖNSZÁM

elsősorban a következetesen végigvitt metafilm-es koncepciójával, és lenyűgöző (bár néha kissé egysíkú) vizuális megoldásaival.

Márkus Zoltán

A négy (vagy négy és fél: Luc Perceval is beszélt Shakespeare-rendezéseiről a megnyitón) plenáris előadás (Małgorzata Grzegorzewska: „Shakespeare’s Curtain: The Stage Revealed or the Stage Re-Veiled?”, Diana Henderson: „Hard Hearts and Coronets: Anatomizing Resistance and Community with Shakespeare Now”, Peter Holland: „Forgetting Shakespeare Performance” és Jan Klata: „Shakescene”) mellett fontos volt még számomra a Ton Hoenselaars és Rui Carvalho Homem vezette Fórum, amelyre Kinga is utal: „Shakespeare and the Europe of Our Time.” Mint az előző válaszom elején már idéztem, az ESRA fő célkitűzése, hogy ösztönözze „a kutatást Shakespeare kulturális jelenlétéről Európában, és vizsgálja, hogy ez a kulturális jelenlét hogyan járul hozzá az európai kultúra és identitás megteremtéséhez.” Boldogabb időkben, még a 2000-es évek elején is tisztázandó kérdés maradt, hogy miként is definiálhatnánk az európai kultúrát és identitást, és hogy feltétlenül szükséges-e Shakespeare örvén az európai identitást kutatnunk ahhoz, hogy ESRA-tagok lehessünk. Ha belegondolunk, még az is gondokat okoz, hogy hogyan fordíthatnánk le az ESRA nevét magyarra. A MaShaB legutóbbi hírlevelében „Európai Shakespeare-kutatók Egyesületét” írtunk, de ez a fordítás nem pontos, hiszen az ESRÁ-nak számos nem európai tagja is van. Az „Európai Shakespeare Kutatásának Egyesülete” vagy az „Európai Shakespeare-kutatás Egyesülete” talán pontosabb volna, de elég gyatrán hangzanak ezek is. A kezdetektől megbúvó dilemmákat tovább bonyolítják a közelmúlt eseményei, mindenek előtt az Egyesült Királyság távozása az Európai Unióból. A nagy kérdés ma az, hogy a Brexit hogyan módosítja a Shakespeare-en keresztül értelmezett európai kultúra és identitás tanulmányozását. Hogyan értelmezzük Shakespeare kulturális jelenlétét Európában, amikor Nagy-Britannia nem kíván Európában jelen lenni? Vagy legyen ez csak brit kollégáinknak a gondja? Nekünk, nem-briteknek egyszerűbb lesz Shakespeare interkulturális jelenlétére összpontosítanunk az avítt, etnocentrikus, nemzeti identitáshoz kötődő Shakespeare-kutatások ellenében?

A többi program közül emlékezetes még számomra a „Song of the Goat” színház „Island” című *Vihar*-adaptációja. A 90-es évek végén Wrocław-ban alapított alternatív mozgásszínházi társulat az elmeegógyintézetbe zárt, öreg és demens Prospero képzeletének és álmainak kivetüléseként értelmezte Shakespeare darabját.

Fabiny Tibor: Röviden összefoglalnátok a saját előadásotok mondanivalóját?

Pikli Natália

A szeminárium témakiírása szerint az „idegen” színpadi reprezentációjáról beszéltem, Shylockot választva fókuszként. Kérdésem az volt, hogy a legutóbbi kortárs magyar *A velencei kalmár*-előadások mennyire reflektálnak a politikai környezetre – a 2013-as Nemzeti Színház, a Mohácsi-testvérek nevével fémjelzett produkciót vetettem össze a 2016-ban

SHAKESPEARE-HÍRLEVÉL

A Magyar Shakespeare Bizottság hírlevele

ESRA KÜLÖNSZÁM

debütált két Kalmár-előadással (Bagó Bertalan rendezésében Székesfehérváron, és Valló Péter rendezésében a Pesti Színházban), a felhasznált színpadi szöveget is figyelembe véve. Mivel a magyarországi menekültválság csúcspontja (2015 nyara) e két időpont közé esett, kíváncsi voltam, vajon ez tükröződik-e az előadásokban, az „idegen” megjelenítésében. Meglepetésemre az derült ki, hogy míg az ugyancsak erősen terhelt politikai környezetben (emlékszünk az akkor zajló Alföldi-ellenes antiszemita és homofób kirohanásokra és tüntetésekre) zajló 2013-as Mohácsi-féle előadás bátran felvállalta a Shakespeare-darabot is jellemző kényelmetlen kérdéseket, ehhez merészen és alaposan át is írta a szöveget, szinte csak a dramaturgiai alapszituációt meghagyva (de még azt is néha megváltoztatva, pl. Jessica esetében), és így, bár nem hibátlanul, néha többszörös inkohereenciával terhelt, de meggyőzően és hatásosan beszélt a mindennapi rasszizmusról, előítéletekről zsidók, homoszexuálisok, négerék és okos nők ellen – mindezt viccként előadva, amely épp ezért válik végtelenül veszélyessé. Ezzel szemben a 2016-as előadások egyike sem vállalta fel Shylock idegenségét, zsidósága szinte elsikkadt – pedig a felhasznált Nádasdy-fordításszöveg pontosan és meggyőzően adja át ezeket a problémákat. Bagó rendezése működő színházi előadást eredményezett a kitűnő színészeknek köszönhetően, az ő koncepciója egy általánosabb poétikai szinten megfogalmazott konfliktus volt kívülállók és hatalmon lévők között, de a Shylockot alakító László Zsolt zsidósága szinte elsikkadt. Kern András Shylockja a Valló-rendezésben pedig szintelen-szagtalan zsidó lett, akinek egyetlen rituális gesztusa (hamut önt fejére diplomatatáskájából, miután Jessica szökéséről értesül) így hiteltelennek érződött – egyik előadásban sem volt igazán fontos Shylock zsidó volta és az ahhoz való viszonyulás, ami jól tükrözi azt a problémát, melytől ezek szerint még mindig szenved a magyar színházi szcena: a kommunizmus alatt, 1940 és 1986 között *A velencei kalmárt* nem adták elő magyar színpadon (hasonlóan az egykori kommunista blokk más országaihoz). A kommunista hatalom rejtett anti-szemitizmusa olyan rosszul értelmezett elkenésekhez vezetett, melytől még mindig szenved a magyar közgondolkodás – miközben a politikai környezet napjainkban épp rájátszik a rasszista érzésekre, melyekről Shakespeare darabja ékesen szól.

Az írásom címe: **Politics, prejudice and text in recent theatrical productions of *The Merchant of Venice* in Hungary**

Földváry Kinga

Dolgozatomban a *Szentivánéji álom* egy 2016-os BBC-feldolgozását vizsgáltam, melyet David Kerr rendezett, a szöveggönyvet pedig a televíziós munkáiról ismert Russell T. Davies írta. A film érdekességét a helyszín politikájával foglalkozó szemináriumban számomra az adta, hogy a filmben megjelenő mitológiai Athén számos jellegzetessége miatt nagyon emlékeztetett a mai, méghozzá a legrosszabb értelemben vett kortárs világra. Egyfelől Thészeusz társadalma egy katonai diktatúrának tűnik – ennek természetesen megvannak a hagyományai a Shakespeare-előadásokban, színházban és filmen egyaránt, elég ha csak Richard Loncraine 1995-ös *III. Richárd*-filmjére gondolunk, de a *Szentivánéji álom* filmfeldolgozásaiban korábban nem jelent meg ez a nyíltan zsarnoki értelmezés. Ebben a filmben azonban nem is csak a folyamatos fegyveres katonai jelenlét tűnik ijesztőnek, hanem például a nők helyzete is

SHAKESPEARE-HÍRLEVÉL

A Magyar Shakespeare Bizottság hírlevele

ESRA KÜLÖNSZÁM

látványosan korlátozott, miközben a film igen rugalmasan értelmezi újra a nemi szerepeket és szexuális identitásokat. Érdekes az is, ahogy a film a kortárs populáris kultúrára tesz rengeteg utalást, ezzel is segítve a nézőt abban, hogy a mai világban helyezze el ezt az Athént, és önmagára ismerjen számos helyzetben. A technológia jelenléte és használata is felvet sok olyan kérdést, melyek foglalkoztatják mai világunkat: milyen nyomokat hagyunk akaratlanul is magunk után elektronikai eszközökön, amit aztán felhasználhatnak ellenünk; hogyan használhatja a hatalom a technikát alattvalói utáni kémkedésre, önálló gondolataik és akaratuk elfojtására; de hogyan válhat fegyverré ugyanez a korábbi elnyomottak kezében. A film befejezése több szempontból is problémás, részben talán a vígjátéki hangulatot próbálja megmenteni vagy megteremteni egy nagy közös boldog tánccal, de közben nem tudja teljesen eloszlatni azokat a sötét felhőket, melyek beárnyékolják ezt a világot. Összefoglalva tehát, sok szempontból elgondolkodtató a mű, és kiváló példája annak, hogy politikai töltetű gondolatokat konkrét társadalmi vagy pártpolitikai utalások nélkül is meg lehet fogalmazni egy ártatlannak tűnő komédia adaptációjával is.

Márkus Zoltán

A cseh Martin Procházka (Károly Egyetem) meghívására a „Shakespearean Hybridities: Appropriations, Gestures, Alternative Realities” című szekcióban adtam elő, előadásom címe „The (Un)timeliness of Shakespeare’s Hybridity” volt. Szekciómban még Pavel Drábek (University of Hull, UK: “Look into the seeds of time’: Shakespearean Ruminations on the Hybrid States of Not-Being-Yet”) és Procházka professzor úr (“Early Modern Cultural Hybridity: *Bartholomew Fair* as a Heterotopia of *Hamlet*”) adtak elő. Mindhárom előadás közös nevezője volt, hogy a „hibriditás” elméleti fogalmának rehabilitálásán keresztül kerestünk válaszokat a Shakespeare-recepció néhány mai kérdésére. ([A panel részletesebb ismertetése itt található.](#))

Előadásomban a hibriditás fogalmát hívtam segítségül a Shakespeare-recepció időbeliségének pontosabb megértéséhez. Nagyon leegyszerűsítve, azt javasoltam, hogy értelmezzük a Shakespeare-befogadás eseményeit és produktumait szükségszerűen hibrideknek: egy olyan harmadik, radikálisan új entitásnak (Homi Bhabha „third space”-nek hívja ezt), amely a befogadó és befogadott interakciójából jön létre. Az így létrejövő hibridek története nem lineáris; időbeliségük nem megérthető sem az „eredeti,” Shakespeare-korabeli történelmi időpillanat, sem a jelenbeli, „presentist” megközelítések privilégizálásával sem. Azt kérdeztem a jelenlévőktől tehát, hogy mi lenne, ha az „eredeti Shakespeare” vagy „kortársunk Shakespeare” kutatása helyett Shakespeare hibriditására koncentrálnánk, aminek segítségével könnyebben megérthetnénk Shakespeare fogadtatásának többretegűen bonyolult, gyakran anakronisztikus és regresszív időbeliségét.

Fabiny Tibor: Köszönöm a válaszokat!

SHAKESPEARE-HÍRLEVÉL

A Magyar Shakespeare Bizottság hírlevele

ESRA KÜLÖNSZÁM

KONFERENCIA

2017. október 5-7. – Jágónak VI. „Ki merre tart a magyar Shakespeare-kutatásban?”

SZTE BTK Kari Konferenciaterem
Szeged, Egyetem utca 2. földszint

Program:

Csütörtök

10-10.30 megnyitó

10.30-12.00

Rowland Wymer: ‘True Chronicle Historie’ of Britain: *King Lear*
and Its Early Catholic Audiences

Földváry Kinga: The Reformation of History – The Pauline New Man in Shakespeare’s
History Plays

14.00-16.00 (angol nyelvű szekció)

Fernando Cioni: “Remaking and Refashioning the *Dream*: Appropriations of *A Midsummer Night’s Dream* in Puppets, Cartoons, and Manga”

Nyikos Dániel: Caesar in Africa: The Ideological Conflict over Death in *Julius Caesar* and Contemporary Political Crises”

Pölcz Róbert: The Role of Nature in Shakespeare’s *Henriad*

Biao Ma: Chinese and Hungarian Socialist Adaptations of Shakespeare

16.00-16.30 kávészünet

16.30-18.00 (angol nyelvű szekció)

Clara Calvo: Mike Bartlett’s *Charles III*

Sam Hall: Shakespeare’s Folly

Deres Kornélia: Staging the S(t)omatic

18.15-19.15 régizenei koncert: Bereczki Julianna és barátai utána borkóstoló

Péntek

8.30- 9.15 *Apertúra* lapszám-bemutató

9.15-9.30 kávészünet

9.30-11.30

Závada Péter: Átírható-e Shakespeare?

Rétfalvi Tamás: A szöveg útja a színpadig

Reuss Gabriella: „Akarsz-e játszani halált?” Shakespeare-i halál-ábrázolások a tizenkilencedik századi színpadon és sűgópéldányban

SHAKESPEARE-HÍRLEVÉL

A Magyar Shakespeare Bizottság hírlevele

ESRA KÜLÖNSZÁM

Márki Zsófia: **Szkülla és Kharübdisz között: Hamlet és a borzasztó nők**

12.00-13.30

Douglas Lanier: Shakespeare and Reparative Criticism

Nádasdy Ádám: Hogyan reformálja Shakespeare a történelmet?

15.30-17.30

Stróbl Erzsébet: Mind igaz? Az angol reformáció története egy Jakab-kori drámában

Dávid Gergő: Marlowe Re-formálva

Bernát András: Shakespeare tükre a protestáns uralkodónak és a modern recepciónak

Molnár Balázs: Az én reprezentációja és indentitáskonstrukció a *III. Richárd*-ban

17.30-18.00 kávészünet

18.00-19.30

Pikli Natália: Shakespeare and the curious history of 'popish' rites and traditions in the age of the Reformation

Almási Zsolt: Shakespeare Re-formálva: az adatbázis hermeneutikája

20.00 fogadás

Szombat

9.00-9.45

Zenón Luis Martínez: "Currents Turn(ed) Awry": Action, Salvation and the Trauerspiel of Hamlet 10.00-11.30

Fabiny Tibor: Luther and Hamlet the Student of Wittenberg

Kállay Géza: "The undiscovered country": Shakespeare's Reticence about the Hereafter

12.00-től pizza és kerekasztal

Színháztörténet és Reformáció (angolul)

Elnök: P. Müller Péter

A konferenciát a Reformáció Emlékbizottság támogatja.

500
reformáció

KÖNYV, FORDÍTÁS

Nádasdy Ádám néhány Shakespeare-fordítása színművenkénti kiadásban elérhető

A Magvető kiadónál megjelentek Nádasdy Ádám fordításában az alábbi Shakespeare-darabok, önálló papírfedelű kis kötetekben; áruk darabonként mindössze 999.- Ft.

- **Hamlet**
- **Lear király**
- **Vihar**